Egy lokálpatrióta gyermekkora

A képviselő naplója

Sírhalmok, kurgánok és lakódombok

X. ÉVF. 93. SZÁM

2022. AUGUSZTUS

Százhalom

ÓVÁROSI KÖZÖSSÉGI, KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

Életre kelt a római kor

Fotó: Pintér László

A TARTALOMBÓL: Tamási József: Három szeptember emléke • Szabó Gábor: A képviselő naplója • Az Élő Dunai Limes • Rácz Laci igaz történetei • Sírhalmok, kurgánok és lakódombok • Németh István – Egy lokálpatrióta gyermekkora • Történetünk története: Historia Domus • Lehoczki Zsuzsanna: A Száraz-Rudnyánszky család

Szeptemberi-októberi

PROGRAMAJÁNLÓ

BARÁTSÁG KULTURÁLIS KÖZPONT

AJÁNDÉK LÓ

Felméri Péter és a Szomszédnéni Produkciós Iroda közös estje

Időpont: 2022. szeptember 21. szerda, 19:00
Vége: 2022. szeptember 21. szerda, 21:00
Helyszín: Barátság Kulturális Központ

A Szomszédnéni Produkciós Irodás Bálint Ferenc és Tóth Szabolcs, valamint Felméri Péter új estje az „Ajándék ló" címmel startol. Az első közös estjük címe még az „Akciós medve" volt, és a srácok, saját bevallásuk szerint, azóta rengeteg szeretetet kaptak a közönségtől, úgyhogy arra gondoltak, hogy itt az ideje, hogy ők is visszaadjanak valamit, így lett az est címe „Ajándék ló".

Jegyek kaphatók a helyszínen és online:
https://dumaszinhaz.jegy.hu/ticketsearch/city/szazhalombatta

HOLDBÉLI CSÓNAKOS

Déryné Társulat előadása

Időpont: 2022. október 14. péntek, 14:00
Vége: 2022. október 14. péntek, 16:00
Helyszín: Barátság Kulturális Központ

Weöres Sándor képzeletbeli utazása távoli, mégis ismerős tájakra repíti mindazokat, akik valaha is vágyakoztak az elérhetetlen után. Hiszen az álmok világába menekülni izgalmas dolog, így tesz a főszereplő, Pávaszem kisasszony is. A makrancos királykisasszony kérői elől menekülve megszökik otthonról, és a sok kalandozás és üldözés közben folyton távoli szerelme, a holdbeli csónakos után vágyódik. Hogy végül egymáséi lesznek-e? Kiderül az előadásból.

rendező: Pataki András
szereplők: Dánielfy Gergő, Havasi Péter, Dányi Krisztián, Kárpáti Barnabás, Ivaskovics Viktor, Szemerédi Bernadett, Tarpai Viktória (Jászai Mari-díjas), Vas Judit Gigi, Turi Bálint, Janka Barna, Széplaky Géza, Habodász István, Losonczi Kata, Gulyás Gabriella, Horváth Márk

ŐSZI-TÉLI „ÖRKÉNY" SZÍNHÁZBÉRLET

Időpont: 2022. október 3. hétfő, 19:00
Helyszín: Barátság Kulturális Központ

1. ELŐADÁS
Varsányi Anna: FERGETEGES LÁTOGATÁS
Turay Ida Színház előadása

Nagymama, lánya, unoka. Három korosztály, három nő. Mindegyik mást akar, mindegyik másként, s főleg mással szeretné élni az életét. Teri, az ötvenes, többszörösen elvált, dekoratív ügyvédnő például, egy fiatal nem éppen magas szellemi képességekkel, de annál inkább jó fizikai adottságokkal rendelkező szeretője mellett képzeli el a mindennapjait. Lánya Emma, egy titokzatos kis jövevénnyel. De mit szól mindehhez a vidéki Mama, aki „hazaival" megpakolva beállít a pesti lakásba. A nevetés kódolva van, ne hagyják ki!

rendező: Rozgonyi Ádám
szereplők: Pásztor Erzsi (Kossuth-díjas, Érdemes művész, Jászai mari-díjas, Balázs Béla- díjas), Détár Enikő (Magyar Érdemrend Lovagkeresztje), Bodor Szabina, Csórics Balázs

---

Tamási József

Három szeptember emléke

1954 – Tasskertes, Kunszentmiklós

Négyen állunk a kerítés kiskapujánál. Négyen, mint az orgonasípok. Négy gyerek, négy arckifejezéssel. Az enyém a legfélelmetesebb. Nem csoda. Bandi a gimnázium utolsó évét kezdi. Atti két évvel fiatalabban ugyancsak nagy rutinnnal készül a tanévkezdésre. Ili nem fél senkitől és semmitől. Hetedikesként ott folytatja ahol két hónapja abbahagyta. Csak én nem tudom mi vár rám. De ha a szomszéd Börcsök Ili életben maradt, s már a másodikat kezdi, majd csak átvészelem én is.

A kapuig kikísér bennünket anyu, apu és a nagymama, aztán – ki biciklivel, ki gyalog – már egyedül vágunk neki. A gyalogos csak én vagyok, hisz a suli csak a második utcában van, ahol a sarokig sokszor eljutottam már. „Józsika! Szaladj el a boltba. Egy forintért hozzál élesztőt, aztán meg sütőport!” Anyunak általában ez kellett a sarki boltból. Nagy ritkán pedig petróleum, mert előfordult, hogy este nem volt áram, s akkor petróleumlámpával világítottunk. A tévét sem tudtuk bekapcsolni, abból az okból, hogy még nem volt.

Az utca végén kedves kis tér. Ide jártunk fejelni, focizni, no meg cserebogarat fogni, gyufás skatulyába zárni, aztán ha nagyon zümmögött, kiengedni. És volt a tér közepén egy emlékmű, az én születésemre emlékeztetve. Meg-megsimogattam a négy számot olykor, 1 9 4 8. Büszke voltam rá. Az valahogy akkor nem tűnt föl, hogy előtte másik 4 szám is oda volt faragva: 1848. Nem zavart.

A boltnál befordulva hamarosan ott voltam a sulinál. Egy elég magas, vékony, hosszú szoknyájú és vastag szemüvegű néni várt. Hamarosan kiderült, Margit tanítóninek kell szólítani.

A hangulatot számomra azonban mindenképpen az oldotta, hogy ott volt a Németh Csilla is. Ő volt a környék legszebb kislánya, s mivel az egyik bátyám szívesen táncolt a nővérével, mi Csillával kuncogva figyeltük őket a zongora alól egy-egy házibuli alkalmával. Ilyen erotikus időket éltünk abban az időben.

Megkezdődött tehát a tanév. Néhány nap múlva már ilyen-olyan kacskaringós betűk kerültek füzetünkbe. A nagymama csak csodálkozott délutánonként, hogy már milyen okos a negyedik unokája is.

S ne felejtsem: az első napon szövődött köztünk mély barátság Páli Sanyival. Ez a barátság aztán évtizedekig tartott. Együtt jártunk iskolába, hittanra, de játszani is. Sanyi előbb, de inkább utóbb karosszérialakatos lett. Egy nagy műhely tulajdonosa. S ha mintegy 15 évvel ezelőtt nem jön az a fránya agydaganat, ezt az írást most neki is megmutatnám.

1962 – Kunszentmiklós

1962 őszén a több száz éves, egykor nagy hírű egyházi gimnázium immáron Damjanich János Gimnáziumként várta Kunszentmiklós ifjú népét, így jómagamat is. Három testvérem már koptatta padjait, de maradt belőle nekem is. Az ünnepélyes tanévnyitóra édesapám kísért el.

Egyszer csak azt látom, hogy régi ismerősökként beszélgetnek egy másik édesapával. Az utóbbinak is a kisfia volt elsős. Ránéztem és megszerettem. Centire egyforma magasak voltunk, tornatanárunk se tudta, melyikünket állítson a sor élére. Mi együtt voltunk a legmagasabbak a magunk 186 centijével. Béla - merthogy így hívták ezt a langaléta legényt, pillanatok alatt padtársam lett, s végig is ültük együtt a négy évet, érettségiig. Emlékszem ahogy

együtt tanultuk egy 10 percben Arany János „Az életet már megjártam, többnyire csak gyalog jártam...” kezdetű versét. Együtt bohóckodtunk a zsibongóban még tanárainkat is megnevettetve, együtt locsoltuk a lányokat Húsvét hétfőn, s még verset is írtunk egymásnak a téli szünetben. S bár később messze kerültünk egymástól, Zsiráf (!) és én azóta is barátok vagyunk.

1970 – Szeged

1970. szeptember 7. Ezzel a nappal kezdődött a legizgalmasabb tanév számomra. Sikeres felvételi után megjött Vácról a levél. Megkezdhetem tanulmányaimat és felkészülésemet a szegedi, un. Egyházmegyeközi Hittudományi Főiskolán s egyben Papnevelő Intézetben. Más nevén a Szemináriumban. A levél felsorolta, mit kell vinnünk magunkkal. Ágyneműtől a fekete zokniig. Atti bátyám vitt le autójával, Kunszentmiklóstól, a szegedi Dóm tér 6-ig.

Nem tudom miről beszélgettünk az úton, de azt hiszem én már másról nem tudtam akkor beszélni, mint ami legnagyobb tetszésemre valósággá vált. Papnövendék leszek, aztán néhány év és hittanórákat tartok, keresztelek, esketek s persze ott állhatok majd az oltárnál, s már nem válaszolok a pap szövegeire, hanem én magam mondom ki, „Az Úr legyen veletek, s hogy Vegyétek, ez az én Testem."

Szerény kis csengetés az impozáns árkádsor alatt s máris egy mosolygó szerzetes nővér, a különleges nevű, Pelagéja nővér invitál a hosszú lépcsősor tetején. „Karjaiból" Tarjányi Béla atya vett át bennünket. Csak később tudhattam meg, rendkívüli tudású, bár fiatal, máris nagy hírű biblikus ő, vagyis kisujjában van a Biblia, a héber, a görög és a latin szövegek csodája. Egy pillanatra majdnem bátyámat is befogadta már kispapnak, de aztán kiderült, ő, immáron kétgyermekes apaként talán mégsem kell, hogy ott maradjon a szent falak között.

A kétemeletes épület legfelső szintjén, a folyosó végén lévő hálóban találkoztunk először, akik abban az évben elsősök lettünk. Lassan de megismerkedtünk professzorainkkal és a tantárgyakkal, amelyek vártak ránk. De már bevonulásunk estéjén a többiekkel is az ebédlőben. Összesen 33-an voltunk az öt évfolyamban, Szeged-csanádi, váci, kalocsai és veszprémi egyházmegyések. Mi heten még civilben, a többiek már reverendában.

Rektor atyánk végigsétált közöttünk, töltött egyik másik vizes pohárba, s gyakorolta nevünket. Kis, alacsony, vékony ember. Olyan 60 év közeli. Később azt is megtudtuk, egyszerű makói parasztcsaládból származott, édesapja meghalt az 1. világháborúban, mielőtt ő megszületett. Kedves, ráncos arcú édesanyja időnként meglátogatta fiát közöttünk, aki nagy tudásával is de elsősorban szeretetet sugárzó arcával igyekezett nevelni bennünket, hogy később mi is szeretni tudjuk a ránk bízottakat. Ilyen gondolatok járnak így szeptember elején az eszembe az idén is.

*

Kedves fiatalok és már régen fiatalok, becsüljétek meg szeptembereitek még felidézhető szereplőit, s mondjatok értük egy hálás szót a Gondviselésnek!

■

Százhalom Online
KÖZÖSSÉGI, KULTURÁLIS, KÖZÉLETI MAGAZIN

ANNO CIVIL KURÁZSI ITT ÉS MOST KEREKASZTAL PORTRÉ KULTÚRA SZERBEK EGYSZER VOLT SZOMSZÉDOLÓ ARCHÍV

Szabó Gábor beszámolója

A képviselő naplója

Augusztus beköszöntével több nem várt esemény miatt (mint pl. a járványhelyzet ismételt fokozódása, az energiaárak drasztikus növekedése) újra arra kérem választókörzetem lakóit, ha környezetünkben lakik olyan embertársunk aki segítségre szorul, KÉREM JELEZZE nekem, hogy a problémájára megoldást találjak (találjunk)!

Június végével megkezdődtek a nyári táborok az óvárosi Zenálkó Etel Közösségi házban. A 25 éves EU Nyelvstúdió nyárindító táborába személyesen is ellátogattam és köszöntöttem a tanárokat, segítőket, gyermekeket, ahol tombolahúzáson és számháborúban is részt vettem.

Anna Dance Company, Thália Batta Tanoda, Batta Balett Stúdió táborainak, valamint különböző magán rendezvényeknek (esküvő, születésnap) ad otthont a rendkívül nagy népszerűségnek örvendő közösségi ház.

Július 13. Az idén 20 éves Százhalombattai VUK SE focitáborában jártam az óvárosi focipályán. Rengeteg ismerős, fiatal labdarúgópalánta délelőtti foglalkozását tekintettem meg. A gyerekzsivajtól hangos környékre csak az ebédidőben telepedett csend, ami után egy kis szieszta következett, hogy utána újra a játéké lehessen a főszerep.

A városlakók hathatós támogatásainak köszönhetően, indult el egy hosszú úton Kalányos Ottó felszentelt pap, csíkszentkirályi segédlelkész, aminek egyik állomása a Szent István templomban tartandó első szentmiséje volt. A megtelt katolikus templomban megjelenők primíciás áldásban is részesültek.

Július 15. A 2022. június 5-én megtartott választás eredményeként a százhalombattai katolikus közösség a 3. legtöbb szavazattal beválasztott az Egyházközségi Képviselő-testületbe, aminek az alakuló ülése Bódai József atya közreműködésével a Szent István templom közösségi termében volt. A 12 éves szolgálat után Németh István világi elnököt dr. Tóth Béla váltotta.

Július 17. A vasárnapi szentmisén a megválasztott 11 testületi tag ünnepélyes eskütételére került sor.

Ezúton is várjuk még mindazon aktív emberek jelentkezését, akik a plébániai munkacsoportok valamelyikében részt szeretnének vállalni és ezáltal is segíteni tudják az egyházi közösségi életet. (Iroda tel.száma: 06-23-951-323, H-Sz-P 17-19 óra).

Az Óváros különböző területein és helyein, eddig ismeretlen elkövetők festékszóró spray-vel és alkoholos filccel táblákat, kerítéseket graffitiztek össze, amivel a Btk. 371.§ alapján rongálást követtek el. A rendőrségi feljelentést megtettem.

A nyilvánosság segítségét szeretném kérni jómagam is az elkövetők kézre kerítésében, hiszen városunk számos pontján ott hagyták a kézjegyeiket.

Július 18. Az autók műszaki vizsgáira vonatkozó moratórium lejártával, a hatályos jogszabályoknak megfelelően számos gépjármű a elszállításra került közterületeinkről, valamint több ilyen intézkedés folyamatban van.

Július 20. A fogadóóráim szüneteltetése okán, leginkább személyesen keresem fel azon óvárosi lakosokat, akik segítségre szorulnak, vagy bármilyen javaslattal, észrevételeikkel keresnek meg. Ilyenek voltak többek között:

- a városi köztemetőben található gondozatlan sírhelyek rendbetétele,
- a Köbüki játszótérrel kapcsolatos panaszok kivizsgálása,
- a még mindig megoldatlan, rendezetlen Duna-part,
- városrészünk jövőbeni egészségügyi ellátottsági helyzete,
- az emberek közbiztonsági érzetének növelése.

Július 22. A Sirály játszótéren az egyik májusban megrongált tűzrakó helyének pótlása megtörtént.

Július 29. Nyáron sem csökkent a rászorulók részére felajánlott használati termékek száma. Örvendetes, hogy mennyien próbálnak általam segíteni a nélkülözők javára, ezáltal került megfelelő helyre: tűzifa, íróasztal, iskolatáska, tanszerek, ruhák.

Augusztus 11. Az érdi Fészek Gyermekvédő Egyesület nyári eleji kerékpár- illetve íróasztal-keresési felhívásuk okán mindkettőből juttattam el hozzájuk!

Augusztus 12. A Régészeti Parkban 3. alkalommal megtartott Erzsébet Tábor utolsó napján egy kis meglepetéssel érkeztem, mindenki nagy örömére. A 37 százhalombattai gyermek között hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek is voltak, akik idén is önfeledt, gondtalan egy hetet tölthettek el.

Két év szünet után folytatódtak a bronzkori tanásatások a Sánc-hegyen a Magyar Nemzeti Múzeum tervásatásaként. Immár Kr.e. 2000-ben járnak idén a többnyire magyar, angol, holland egyetemek régészhallgatói, valamint önkéntesei, akik augusztus 26-áig fognak tevékenykedni.

Augusztus 15. Living Danube Limes - Életre kelt a római kor Százhalombattán 15-17-e között, aminek egyik látványossága a Danuvina Alacris (római gálya) hajó fogadása volt.

A téglagyár alatti Duna-parti részen mágneshorgászok csillekocsit „halásztak” ki a folyóból.

Miután értesítettek, felvettem a kapcsolatot a „Matrica” Múzeum vezetőjével, akinek az útmutatásával egy helyi cég igyekszik a legmegfelelőbben elvégezni a kocsi jó állapotának további megtartását.

Augusztus 20. Az Államalapítás ünnepe alkalmából rendezett városi ünnepségre a bizonytalan időjárás miatt a Barátság Kulturális Központban került sor.

Augusztus 23. A Csenterics Sándor úton több szakaszban lettek kicserélve a régi beton villanyoszlopok, új, korszerű, LED-es, horganyzott lámpaoszlopokra.

Augusztus 25. Több kisebb útjavítás történt a Szabadság úton és az Avar közben.

Szeptember 2. A Zöfe Kft. munkatársai soron kívül levágták a Szabadság útra belógó bokrokat, cserjéket Hamarosan az űrszelvénybe nyúló fákat is meg fogják majd nyírni.

Szeptember 3. „Köszönjük Magyarország” rendezvénysorozat részeként orgonakoncert volt a Szent László templomban. Lengyel Zoltán előadásában J. S. Bach és David Johnson műveit hallgathatta meg a közönség.

Szeptember 9-11. Újra a 3 napos Battai Napok rendezvényen szórakozhatnak városunk és a környék lakói. Pénteken a képviselő-testület tagjai átadták a Közösségért díjakat, azoknak, akiket javaslataink alapján a testület megszavazott.

Idén a 8. számú körzetben Óvárosban Hoán Kim és Csupics Nikola érdemelte ki!

A vasárnapi főzőversenyen az Óvárosi Papírkutyák 2 kategóriában is megmérettették magukat (halászlé, aranyfakanál ifjúsági).

*

Újra bolhapiac Óvárosban, a Szent László téren a Zenálkó Etel Közösségi háznál szeptember 17-én 14-18 óra között. Szeretettel Várunk Mindenkit Windisch Szilvi fő szervezővel.

*

Ingyenes lakossági LED csereprogram Százhalombattán! További információk: www.ledcsere.hu. Amennyiben a regisztrációval kapcsolatban problémája akadna, a Polgármesteri Hivatal épületében az alábbi ügyfélfogadási időkben segítségükre állnak: H: 13-16, Sz: 8-12, 12:30-16:00, P: 8-12 óráig. A regisztráció határideje: 2022.09.30.

Keressenek továbbra is bizalommal a szokásos elérhetőségeimen: szabogabor@mail.battanet.hu, 06 20 222-2930

Szabó Gábor
települési képviselő
Százhalombatta-Óváros

SZÁZHALOM
Óvárosi Közösségi, Közéleti Folyóirat

Megjelenik havonta

Felelős kiadó:
Jován László,
a Hírhalom Egyesület elnöke

Szerkeszti a szerkesztőbizottság.

Postacím: 2440 Százhalombatta,
Csenterics út 4.
Tel.: 06-30-966-8079

www. szazhalom.hu
ISSN szám: 2559-9860

Nyomdai munkák:
Hírhalom Egyesület, Százhalombatta

Támogatók:

Nemzeti Együttműködési Alap
Miniszterelnökség
Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Rekonstruált római hajó a Duna-menti települések kapcsolatteremtéséért

Az Élő Dunai Limes

2022. július 16-án, a németországi Kelheimből útnak indult egy római őrhajó abból a célból, hogy a következő hónapok során Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Horvátország, Szerbia és Bulgária érintésével elérjen Románia keleti felére, a Duna-delta kezdetéhez. Fedélzetén számos fiatal evezett, akik két hét múlva átadták az evezőlapátokat egy újabb csapatnak. Ők továbbeveztek az ausztriai Tullnba. Itt aztán ismételten csapatcsere történt Budapestig, majd a Budapestre érkező friss csapat Bajáig evezett tovább – és így tovább. Ez a különleges, országokat, Duna-menti településeket, kultúrákat összekötő utazás egy, az Európai Unió Interreg Duna Transznacionális Programja keretében megvalósuló projekt során született.

A program neve **Living Danube Limes**, vagyis Élő Dunai Limes (www.livingdanubelimes.eu) arra a tényre alapozva jött létre, hogy egykor, a közép-kelet európai dunai szakaszon húzódott a roppant méretű Római Birodalom keleti határa. Ez a határvonal több szempontból is különleges volt – egyrészt a határ mentén, a Duna mellett egy hosszú útvonal vezetett. Ez a limesút számos katonai tábort, segédcsapati tábort és őrtornyot kötött össze – kiegészülve a Dunával mint természetes határvonallal. Így tehát a folyam ekkoriban nem csupán határmenti választóvonal volt a Birodalom és a szomszédos partokon élő barbár népek közt, de egy fontos víziútvonal is. Mindezen összekötő szerep pedig az elmúlt ezerhétszáz év során mit sem változott.

Így – miközben telt-múlt az idő, és a Birodalom romjain születő újabb államalakulatok során az egykori táborokon is újabb települések jöttek létre – a folyam napjainkban is fontos összeköttetést teremthet a római múlttal is rendelkező települések közt. Ezen európai települések láncolatába illeszkedik Százhalombatta, amelynek bronz-és vaskori, valamint népvándorláskori története mellett római múltja is jelentős, hiszen a mai Dunafüred déli határában feküdt Matrica tábora, amely Aquincum (Óbuda) után a harmadik segédcsapati tábor volt – kiegészülve egy kisebb faluval (vicus), és temetővel, közvetlen dunai kapcsolattal.

Azonban a történelem viharai elmosták a római múlt nagy részét – az egykori tábor fölé egy középkori falu települt, majd Napóleon korában védműveket – sáncokat húztak rajta keresztül. Így napjainkban régészeti kutatások során felszínre került tárgyakat, sírköveket láthatunk a „Matrica" Múzeum kiállításában, illetve az egykori fürdőépület alapfalai árulkodnak az egykori római múltról.

A 2020. júliusában indult Élő Dunai Limes projekt azt tűzte ki céljául, hogy egyfelől segít abban, hogy a római múlt ismét látható és megtapasztalható legyen, másrészt igyekszik erősíteni az országhatárokon átívelő együttműködést és a kapcsolatot a római múlttal rendelkező települések közt.

A 10 Duna-menti ország 19 partnere és 24 társult stratégiai partnere együttműködésében futó projekt vezető intézménye az ausztriai kremsi Dunai Egyetem, Magyarországot a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és a Kulturális Örökség Menedzserek Egyesülete képviseli, a településtervező Spatialist Kft-vel kiegészülve. Minden országnak kellett egy pilot site-ot,

vagyis kísérleti helyszínt választania – Magyarország esetében a választás Százhalombattára esett.

A projekt négy pilléren nyugszik: egyfelől célja a tudományos kutatás és oktatás – ebből a szempontból műegyetemi hallgatók, és neves szakértők egyaránt kutatást végeztek a helyszíneken. A világ-

tonnás hajó tehát teljes egészében már a római korban is elérhető módszerekkel készült – a 22 m magas tölgyfákat gondosan válogatták a hajótesthez, a melegen felhordott festékanyag és az egyedileg kovácsolt szegek is az ezerhétszáz évvel ezelőtt is elérhető technikával készültek. Az őrhajó a lusoria típusba sorolható, egykori feladata a birodalom vízi határvonalának felügyelete volt. Egyébként Magyarországon is készül egy ehhez hasonló hajó – ha valaki kíváncsi, akkor Tác-Gorsiumban a helye!

Az elkészült hajó fontos különlegessége, hogy nem került múzeumi kiállítótérbe, hanem azonnal vízre bocsátották, és mintegy kéthetes megfigyelést követően útnak indult.

Magyarország vizeire augusztus 10-én ért, amikor is a szervezők átvették a stafétát Izsát követően a szlovák partnerektől. Ezután visegrádi és szentendrei megállóját követően ért Budapest-Római partra, ahol új kapitány és legénység érkezett fedélzetére. A lelkes evezőcsapatban brit, német, osztrák, litván, szlovák és magyar kolléga

hírű Ludwig Boltzmann Intézet munkatársai – akik többek közt a Stonehenge, vagy az ausztriai Carnuntum kutatásával foglalkoztak, szintén eljutottak Százhalombattára, és talajradaros méréssel állapították meg a föld mélyén rejtőző római emlékek fekvését és elhelyezkedését. Az így analizált épületekről virtuális rekonstrukció készült, a kutatások eredményéből tudományos publikáció, weboldal és mobilalkalmazás (livingdanubelimes.eu - Living Danube Limes applikáció) egyaránt született. A műegyetemi hallgatók munkái és a virtuális rekonstrukció kiállításra került a „Matrica" Múzeumban, ahol a projekt eredményén túl olyan régészeti leleteket is láthattak a nézők, amelyek eddig sosem kerültek kiállításra.

A projekt további célja a római emlékeket is őrző Duna-menti múzeumok összekapcsolása, egy múzeumklaszter létrehozása, illetve egy jövőbeli európai kulturális útvonal alapköveinek letétele. Ezen, jövőbeli együttműködő települések összekapcsolására hívja fel tehát a figyelmet az a római hajó, amely augusztus 15-én Százhalombatta partjainál is kikötött.

A hajó különleges módszerekkel készült. A németországi Mainz városánál kerültek elő olyan, 4. századból származó hajóroncsok, amelyeket az erlangen-nürnbergi Friedrich Alexander Egyetem professzora Boris Dreyer és csapata tanulmányozott, és rekonstruált. A 18 méter hosszú, 2,8 méter széles és mintegy 40 cm merülésű, 4,5

SOPRONI SÁNDOR

Százhalombatta a rómaiak korában

Kevés olyan település található hazánkban, melynek neve régészeti emlékekre, az elmúlt korok, évezredek maradványaira utalna. Ezek közé tartozik Százhalombatta, mely nevének egyik felét – Százhalom – a város északi határában még ma is látható őskori, a korai vaskorból származó, közel háromezer éves sírhalmokról, tumulusokról kapta. A legrégibb magyar krónikás, Anonymus is megemlékezik a száz halomról, ahol Árpád fejedelem – Ecilburgból (ma Budapest-Aquincum) Pannónia földjének meghódítására indulva – az első nap tábort ütött: „iuxta Danubium versus centum montibus".

A teljes cikk weboldalunkon elolvasható:
www.szazhalom.hu/szazhalombatta-a-romaiak-koraban

is ült – doktoranduszok, kutatók, sportolók, egyetemi tanárok közösen.

Augusztus 15-én tehát Ulf Elser kapitány vezetésével elindult a legénység, kiegészülve Varga Ádám olimpikon műegyetemi hallgatóval, keresztülhaladtak Budapesten, ahol követte őket a Műegyetemi Evezős Klub, és a magyar és nemzetközi média figyelmével kísérve kikötöttek a Műegyetemen. Itt a Miniszterelnökség, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, az Európai Unió képviselői, valamint egyetemi professzorok és hallgatók kíséretében megtekintették a 240 éves intézmény kiállítását, és rektorhelyettes asszony átadta a kapitánynak az Egyetem zászlaját, amelyet büszkén vittek tovább a kiemelt helyszínre, Százhalombattára.

Útjuk során Tóth Ákos vezetésével a százhalombattai evezősök kísérték a legénységet, akik kifejezetten erre a napra római elemekkel látták el hajóikat. Majd ezzel a különleges kísérettel érkezett a római őrhajó Százhalombatta-Dunafüred területére.

Itt megható fogadóbizottság várta. Egyfelől a Legio X. Gemina katonái, valamint Nyírő László egy valódi római bigával, illetve a Batta Balett Stúdió táncosai kápráztatták el a legénységet.

T. Németh Gabriella, a „Matrica" Múzeum és Régészeti Park igazgatójának moderálásával folyt fogadóceremónia során köszöntőt mondott Török Sándor alpolgármester úr, akinek a projekt rengeteget köszönhetett, illetve Vukoszávlyev Zorán egyetemi docens, a projekt témafelelőse. A köszöntőbeszédeket követően Ulf Elser kapitány átadta a Műegyetem zászlaját alpolgármester úrnak, majd a népes közönség átsétált az egykori Matrica tábor területére.

Ugyanis a tábor erre a napra ünnepi díszbe öltözött. Nyírő László és kollégái munkájának segítségével rendezetté vált a terület, kijelölésre került a tábor egykori kontúrja, fenntartható módon, szalmabálákkal ideiglenesen felépültek a tudományos kutatómunka eredményeképp azonosított épületek, és információs táblák kerültek a kiemelt pontokra.

Török Sándor alpolgármester úr és százhalombattai civilek lelkes munkájának köszönhetően megtisztult a terület. Így amennyiben elsétálunk a tábor területére, elképzelhetjük, miként festhetett egykor Matrica – a rendezvény során pedig a Legio X. Gemina munkatársai, hagyományőrzők és a Kulturális Örökség Menedzserek Egyesülete munkatársai révén élettel telt meg a tábor. A nemzetközi vendégek ráadásul meghívást kaptak a Summerfest Nemzetközi Folklórfeszitvál és Népművészeti Vásárra, ahol együtt vonulhattak fel a fesztivál fellépőivel Százhalombatta város utcáin.

A hajó útja azonban nem ért véget. A több napot ünnepet követően továbbsuhant Ercsi, Adony, Kulcs, Dunaújváros, Dunaföldvár, Bölcske, Fadd-Dombori, Baja, Dunaszekcső és Mohács felé, hogy valamennyi helyszínen hirdesse a történeti örökségünk iránti felelősségünk fontosságát, és a Dunamenti kortárs összefogás szükségességét.

Valamennyi helyszínen az Önkormányzatok és Intézmények képviselői, valamint a lelkes lakosok várták, hogy egyfelől megtekinthessék ezt a mozgó, élő múzeumot, másfelől ők is bemutathassák a nemzetközi legénységnek otthonuk kincseit, hagyományait, örökségét. Így vált ez az út valódi összekötő-rendezvénnyé, amely 22 napos magyarországi tartózkodását követően Horvátország, Szerbia, Bulgária és Románia vizein és partjain folytatódik.

Valódi ünnepi napok voltak ezek, amely lehetőségért köszönetet szeretnénk mondani Százhalombatta város Önkormányzatának, a „Matrica" Múzeum és Régészeti Park munkatársainak, a Summerfest Nemzetközi Folklórfesztivál és Népművészeti Vásár szervezőinek, a KlubSirály Csónakháznak, és nem utolsó sorban a lelkes százhalombattai lakosoknak.

Kovács Máté Gergő
tudományos munkatárs, BME

Fotók:

Kósa Emőke / Spatialist Kft.
Vukoszávlyev Zorán / BME
Pálvölgyi Ádám és Dinya Zoltán / BME
Pintér László

A kunhalmok II.

Sírhalmok, kurgánok és lakódombok

Jelen írásom a Százhalom magazin 2022. májusi számában megjelent ismertetés folytatása. Az általános jellemzés, a természeti értékek felsorolása után ezekről a „domború földművekről", mint a különböző korokban végzett emberi tevékenység eredményeiről, mint régészeti emlékekről szeretnék írni.

A Százhalombattán élők számára talán nem érdektelen, ha a helyi kora vaskori halomírok felfedezésén túl közelebbi ismeretségbe kerülnek a hazánk területén sokfelé megtalálható, különböző korszakokból fennmaradt halmokkal is. A Kárpát-medence földrajzi, vízrajzi, éghajlati adottságai a legkorábbi időktől kezdve sok-sok népcsoport tartós megtelepedéséhez biztosítottak kedvező körülményeket. A környezetükből kiemelkedő régészeti emlékek sorába tartoznak az úgy nevezett *kunhalmok*.

Az alföldi sík tájban nagy rézkori kurgánok, szarmata halmocskák és nagyon ritka, magányos vaskori halmok mutatják magukat. A Dunántúl erdős részein késő bronzkori, kora vaskori és római kori halmok, halomcsoportok vészelték át az évszázadokat. A hazánk területén valaha létezett 40 000 halomból napjainkban szabad szemmel már csak nagyjából 4000 észlelhető. A látható halmok jelentős részéről, régészeti ásatás, avagy felszíni leletanyag hiányában nem tudjuk biztosan, hogy mikor emelték. Ennyi bizonytalanság közepette nem csoda, hogy legendák, mesék, csodás történetek is szövődnek a „rejtélyes" halmok köré! Rómer Flóris, a „magyar régészet atyja" írta az első hazai összefoglaló tanulmányt a halmokról, a 19. század végén.

Újkőkori **lakódombok/tell telepek az Alföldön** (Krisztus előtt 5000-4500 között) - A korszak virágkorának tekinthető időszakból feltárt helyszíneken a tartós egy helyben lakás emlékei, egymásra rétegződött lakószintek figyelhetők meg. A nagyközönség is felkeresheti például Vésztő-Mágor emlékhelyét, ahol a legkorábbi újkőkori lakosok emlékanyaga is látható.

Rézkori temetkezési halmok/ kurgánok

A kelet-magyarországi, alföldi nagy kunhalmok többsége a Krisztus előtti 3300-2800 közötti időszakban születhetett. A kelet-európai sztyeppe felől, az Al-Duna és Erdély irányából érkező népesség emelt 20-50 méter átmérőjű nagy földhalmokat az elhunytak fával bélelt szögletes sírgödrei fölé. A népesség régészeti elnevezése: gödörsíros kurgánok népe, újabban Jamnaja kultúra. (Legújabb összefoglalásuk az alábbi könyvben olvasható: Dani János – Horváth Tünde: Őskori kurgánok a magyar Alföldön.) Későbbi temetőhelyként való használatuk mellett számos kurgán tetején találhatunk középkori vagy újkori eredetű feszületet, esetleg kis templomot. Jellegzetes tereppontként búcsújáró helyek, határjelölő dombok váltak belőlük. Az Alföld területén a mai legmagasabb kurgán a Békésszentandrás határában álló Gödény-halom, ami 12 méter magas.

Kunhalomként kerültek nyilvántartásba egyes **bronzkori lakódombok, tellek** is. A kiragadott példa Nagyrév-Zsidóhalom egy kora bronzkori kulturális egységnek a névadó lelőhelye. Jelenleg szomorú, csonkolt, beépített állapotban láthatja a domb maradékát az arra járó. Ebben az időszakban érkeztek a százhalombattai földvárba is az első lakosok (Krisztus előtt 2200-1700 között).

Nagyjából kétezer halom mutatkozik a Bakony erdőiben, a Krisztus előtt 1400-1200/1150 közötti, **késő bronzkori** időszakból. Egy északnyugat felől érkezett

Kunhalom, Békésszentandrás

Kurgán

A kurgán török-tatár eredetű szó, melynek jelentése sírhalom. Olyan sírhelyeket neveznek így, ahol a gödörsír felé emelnek halmot építőik. A sírhalmok alá egy vagy több embert temettek, gyakori, hogy az emelés ideje után későbbi korok beletemetkeztek, vagyis a már meglevő halmot használták saját temetőjükként. Régi vagy népies neve korhány. A kurgánok jellemzően hegyes, kúp alakú, viszonylag magas földépítmények.

népesség temetkezési helyei ezek a kisebb-nagyobb dombok. A népesség Európa nagy területein is hasonló kőládás sírhalmos temetőkbe temette az elhamvasztott elhunytakat. Régészeti feltárások kutatták Ugod, Bakonybél, Bakonyszűcs-Százhalom egyes halomsírjait. Az elhunytak mellé fegyvereket, agyagedényeket helyeztek. Sajnos, a korabeli sírrablók a legtöbb halmot kirabolták, a bronz tárgyakat elvitték. A régészeti feltárások eredményeit többek között a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum mutatja be. Tudnunk kell azonban, hogy ez a múzeum jelenleg a 2023. évi Európa kulturális fővárosa feladatokra készül, látogatókat nem tud fogadni.

Kora vaskori halomsírok a Dunántúl területén (Krisztus előtti 7-6. század)

Hűvösebb, csapadékosabb időszak köszöntött a Kárpát-medencére a Krisztus előtti 9. és 8. század fordulóján. Csökkenni látszik a népesség, a falvak halmazai között nagyobb üres területek létezhettek. Magaslati, vagy sánccal is megerősített települések közelében találjuk a halomsírokat, a sírcsoportokat. Egy-egy halomsírmező kiterjedése több hektár, amelyen akár százas nagyságrendben is húzódnak a kisebb-nagyobb halmok. Ismertebb helyszínek: Fehérvárcsurgó, Süttő, Szalacska, Zalaszentiván, Sopron. A sírokat, az elhamvasztott emberi maradványokat, edényekben ételt és italt a korabeli felszínre helyezték, nem ástak sírgödröt. A közösség vezetői számára „házat" gerendákból ácsolt sírkamrát is építettek. Megérhet egy kirándulást a fehérvárcsurgói Károlyi Kastély felkeresése is, ahol egy új, elegáns állandó kiállításon láthatók az Eresztvényi erdőben feltárt halmok régészeti leletei. Ugyanebben az időszakban a halmok nélküli sírgödrös temetkezési szokást is gyakorolták a Dunántúl egyes közösségei.

Római kori szarmata halomsírok az Alföldön

A Krisztus utáni 1. század folyamán, nagyjából egy időben azzal, hogy a Dunántúl területén a rómaiak megvetették Pannónia tartomány alapjait, az Alföldre egy újabb népcsoport, a szarmata jazygok vándoroltak be, keleti irányból. Az iráni eredetű szarmaták által gyakorolt többféle temetkezési mód egyike volt a halmok alá való temetkezés. Egy-egy hosszúkás sírgödröt mélyítettek az altalajba, ebbe fektették az elhunytat, fölé földből nagy halmot emeltek, miközben a halom köré árkot ástak. Szarmata halomsírok sorakoznak, láthatóak most is a Gödöllői dombság, és Észak-Bácska be nem épített részein. Az Abony-Tatárhányás dűlő lelőhelyen, a 4. számú főút Abonyt elkerülő útszakaszának megelőző régészeti feltárásán egy 2-3. századi, 57 síros temető került elő. A holtak nyugalma sajnos nem volt zavartalan, szinte az összes sírt megbolygatták, kirabolták. A hely elnevezése, a dűlőnév is arra utal, hogy a 18. században még látszódhattak valamelyest a sírok fölött magasodó halmok. A kevés megmaradt lelet utal a szarmata nők jellegzetes gyöngyös aljú szoknya/nadrág viseletére, a férfiak kettős övére. A római birodalom területéről kereskedelmi úton érkeztek az elhunytak kis vagyonához tartozó ruhakapcsoló tűk, zománcdíszek, pénzek, díszedények. A szarmata, jazyg emlékek tanulmányozása során megismerhető, hogy egy mozgékony lovasnomád népesség hogyan vált át a letelepült életformára.

Templom romja egy kunhalmon (Zelemér, Hajdú-Bihar megye)

Római kori halomsírok a Dunántúlon (Krisztus utáni 1-2. század)

A római kori Pannónia provincia területén megfigyelhető temetkezési módok egyike volt a halomemelés szokása. A korabeli utak mentén magasodtak a temetkezéseket rejtő kisebb-nagyobb halmok. Több mint 50 lelőhelyen ismerünk, vagy láthatunk ilyeneket, Fejér, Zala, Vas, Veszprém és Somogy megyékben. Várpalota/Inota közelében két, alacsony kőfallal körbevett halomsír áll, amelyek a római kori temetkezések sajátos változatai. Állításában, szokásaiban és a sírmellékletek összetételében az itáliai példáknak és a helyi gyakorlatoknak is szerepe lehetett. A balácai régészeti bemutatóhelyen is láthat a nagyközönség egy helyreállított római kori halomsírt. Közelünkben, Pusztaszabolcsnál is tártak fel nyolc római kori, 8-12 méter átmérőjű egészen alacsony halomsírt. A tárgyi leletek közül kiemelkedik egy bronz lemezes fibula/ruhakapcsoló tű. Zalalövő közelében nagyjából 250 halmot észleltek még a 19. században, a 20. század végére ez a szám alig 50-re csökkent. A régész által kutatott halmok átmérője 6 és 10 méter közé tehető. 1-1 személyt temettek egy-egy halom alá. A halomsír építésének szokása a 2. század végén egész Pannóniában megszűnt.

Kunhalmok

És végül, eljutottunk (volna) a **kun halmokig.** A keleti sztyeppékről érkező népek utolsó hullámát alkották a 13. században a Kárpát-medencébe érkező kunok. Keleti pogány módra, sok ruhadísszel és ékszerrel, étellel és itallal látták el az elhunytakat a túlvilági útra. Egyes előkelők mellé lovukat is odatemették. Alig egy tucat előkelő/harcos kun temetkezésről ismerünk régészeti adatokat. Csengele-Bogárhát az egyik lelőhely, ahol lóval eltemetett gazdag harcos magányos sírja került elő, kis halom alatt. A sztyeppén kurgánba történő kun temetkezésekre hazánk területén alig-alig van adat!

A Magyarország területén megfigyelhető halmok az emberi történelemnek és a táj fejlődésének is sok titkát őrzik. Reméljük, közös örökségünk ezen kidomborodó kincsei még nagy számban és sokáig fennmaradhatnak!

Takácsné Németh Gabriella
régész, „Matrica" Múzeum

Felhasznált irodalom:

- Magyarország régészete az ezredfordulón, Budapest 2003
- Rejtélyes földhalmok - Határtalan Régészet archeológiai magazin 2020., V. évfolyam 2. szám, http://epa.oszk.hu/03200/03255/00014/pdf/EPA03255_hatartalan_regeszet_2020_2.pdf
- Horváth Ferenc: A csengelei kunok ura és népe, 2001

http://mormost.hu/2020/09/14/allando-regeszeti-kiallitas-nyilik-a-fehervarcsurgoi-kastelyban

Beszélgetés Németh Istvánnal

Egy lokálpatrióta gyermekkora

Németh Istvánnal (72) – gyermekkorunkban – valószínű a vasárnapi szentmiséken találkozhattam először. Korban fiatalabb volt nálam. Arra emlékszem, hogy a nagyszüleivel járt oda vasárnap délelőtti misére, ahogyan az óvárosi gyerekek többsége is szüleivel, nagyszüleivel, testvéreivel. Ugyanabba az általános iskolába jártunk. Hogy ki számított számunkra battainak? Mindenki, akivel nap, mint nap találkozhattunk az iskolán kívül a templomban, a boltban, a Duna-parton, a foci pályán, ahová sportolni jártunk nem csak az osztályunkkal, hanem a szabadidőnkben is. Arról kérdeztem őt, mit jelentett neki Százhalombatta, hiszen szinte az egész életét itt élte le.

Különleges, extrém eseteket leszámítva, szerintem minden ember erősen kötődik s helyhez, ahol felcseperedett, ahol megtanult járni, beszélni. Kötődik a látványhoz, ami körülveszi, bevésődnek a gyermekkori ízek, illatok és lassan 3-4 éves kortól a felnőttek kommunikációja már arra is rávilágít, ami akkor a gyermeknek éppen nem látható és hallható, de a képzelet elkezd dolgozni és megtanulja az „elvonatkoztatást” alkalmazni. Ehhez persze szerencsés törődés és érzés kell, hogy a kisgyerek megfelelő időben és megfelelő módon jusson a felnőttek részéről ismeretekhez.

Százhalombattához való kötődésem édesanyám és szülei által alakult ki. Édesanyám 1948 augusztusában kötött házasságot édesapámmal, Százhalombattán. Apám a Győr-Moson-Sopron megyei Iván községben született. Kelenföldön volt lehetőségük az otthonteremtésre.

Az egy emeletes bérlakás kb. 300 méterre volt a Kelenföldi pályaudvartól. Mellettünk volt a kicsi Szent Gellért plébánia és templom, ami elsősorban a közelben élő vasutasok számára épült az 1800-as évek végén. Lakásunk és környéke átmenetet képezett a falu és egy kisváros között. Hét lakás volt a házunkban. Minden ott lakó családnak volt egy kicsi zöldséges kertje és mindenki ismerőse volt a másiknak. A lakók összejártak és a gyerekeket, ha kellett, pár órára egymásra bízták. Volt ennek a helynek még sok más mellett egy hasznos volta, hogy óránként vonat indult és érkezett Százhalombattáról. Úgy nem múlt el hét, hogy a hétvégét ne Battán töltöttük volna.

Születésemet követően az a pár hónap, amit anyám velem tölthetett (Gyes, Gyed nem volt, a rövid szülésszabadság után a nőknek dolgozniuk kellett) hamar elszaladt. Anyám nem maradhatott otthon velem. Hol ő, hol apám vitt el a bölcsődébe, mint a szülei a többi kisgyereket. Ez nem kis feladat volt a szülőknek és ideális a kicsiknek.

Anyám három műszakban dolgozott fonónőként a Goldberger fonóüzemben. Apám pincér volt a kelenföldi „Restiben”, heti váltásban. Ha reggeles volt ötkor már nyitottak, ha délutános volt, 23 órakor zártak. Én meg pár hónapos létemre, a körülményekhez alkalmazkodva, kénytelen voltam e hányatott sorsot élni. Látva a helyzet abnormális voltát, nagyanyám Würth Antalné (szül. Szabó Julianna) egy hétvégi battai tartózkodás alatt azt vetette fel, „nem jó ez se nektek, se a gyereknek”, hagyjátok itt nálunk az Istvánkát. Hétvégén úgyis jöttök. Ha időtök úgy alakul, hát hazaviszitek.

Így lettem én nagyszüleim gondoskodása mellett százhalombattai gyermek. Nagyszüleim nem a faluban laktak, hanem a „hegyen”. Hogy mi módon sikerült ott házhelyet venniük, házat építeni, már leírtam a „hatodik nemzedék” című írásomban. Anyai nagyszüleim battai születésűek. Nagyanyám az akkori Lits-pusztán (ma Pannónia lakótelep), nagyapám az új plébánia helyén született, Würth József kovácsmester és Gajárszki Anna fiaként. Nagyanyám gyermekéveit a hegyen vásárolt kis házban élte, a Matta-féle malom szomszédságában, szemben Matta-pusztával. Nagyapámék a többi falusi gyerekkel együtt a hegyen lévő szérüskertekbe jártak a libákat őrizni. Itt ismerte meg egymást a kis Antal és Juliska. Mindketten nagyon szerették ezt a tájat.

Miután összeházasodtak - sok máshol élés után - talán negyven éves korukra, megvalósítva álmaikat felépítették a házukat. Én ebbe a megálmodott, mégis sok viszontagságot megélt otthonba kerültem. Itt kezdtem el járni, beszélni. gondolkodni, „elvonatkoztatni”. Itt

hallottam mesélni a nagyszüleim gyermekkoráról, hogy milyen volt Batta, régen? Milyennek mesélték az ő öregjeik, amikor még ők nem éltek.

*

Szomszédunk nem volt. Nagyapám a téglagyárban dolgozott egész életében kovács-géplakatosként, leszámítva azt a pár évet, amikor a téglagyár évekre leállt a gazdasági világválság miatt. Valamint a közel három év orosz hadifogság idején.

Ami a faluban történt, azt mi a nap híreként otthon megtárgyaltuk. Nagyapám munkából hazafelé betért a rokonokhoz és tőlük hozta a híreket. Tőlünk 500 méterre a nagyanyám szülői házában lakott a nővére Szabó Anna, férjével Bartha Józseffel. Alig múlt el nap, hogy ne találkozzon a két testvér.

Ahogy nőtem feladatokat is kaptam. Ha nagyanyám otthon olyan munkát végzett, amiben hátráltattam volna, a kezembe adott egy újságot és megkért, vigyem át Annus néninek. Amikor odaadtam, ő már tudta, hogy mi van a dolog mögött és elszórakoztatott, elfoglalt pár óra hosszig. Csodálatos befőtteket készített. Legjobban a rumos meggyet szerettem. Hozta a spájzból, letette az asztalra. Elragadtatásomban megsimogattam az üveget. Ügyes háziasszony volt, nyáron sört főzött. Azt kóstolgattuk jövet-menet.

A dédnagyapám Szabó János nagy Kossuth rajongó lehetett, mert még ő tette a falra a nagy kőnyomatos színes keretezett képet. Kossuth Lajos és ceglédi beszéde volt rajta. Nagyanyám a magyar történelem nagy eseményeiről sokat mesélt nekem. Megmutatta a „királyok útját" a hegyen át. Bejártuk a két sáncot – a téglagyár fölöttit és a dunafüredit. A téglagyár közelében nagyon finom vadontermő vörösszilva termett, igazi finom szilvalekvárt lehetett belőle készíteni.

Volt nagyapáméknak egy kis darab földjük a mai Régészeti Park bejáratával szemben. A föld elejére cseresznyefát ültettek, amely magas, terebélyes nagy fa lett. Amíg a család tulajdonában volt, ebből készült a cseresznyelekvár az egész család számára. Valószínűsítem szomojai fajta volt: fekete, nem ropogós, nagyon sötéten festő, igen édes gyümölcsű. Aztán másé lett a föld és a cseresznyefát kivágták.

*

Nagyanyám verset is tanított velem. Úgy öt éves lehettem, amikor március 15-ére megtanultam a „Nemzeti dalt". Felmásztam a szilvafára és onnan szavaltam. Talán dicséretként mondták: „Olyan hangosan szavaltam, hogy még a bikaistállónál is hallották.

Nagyapámmal a kukoricásban kuruc-labanc háborút játszottunk. Nagyanyám mérgelődése mellett, mert a fekete üszökkel összekentük magunkat. (Az üszök gombabetegség a kukorica csövén.) Mi pedig csak nevettünk magunkon. Más alkalommal – nagyapám ösztönzésére nagy szárazság idején – a poros kocsiúton port véve a tenyerünkbe elhajítottuk. Úgy szállt 10-20 méterre tőlünk, mint a rakéta. A por sokáig egyben marad és csíkot húzva röpül.

Nagyszüleimmel elmentünk Érd-Ófaluba és megnéztük a Sina-féle kastélyt. Még állt teljes nagyságában. Meglátogattuk Bogner Margit, a szent életű apáca sírját. A mi időnkben is vártuk „Boldoggá" avatását. Az 1930-as évek végén, Battán is komoly kultusza volt. Voltak a faluban, akik a ruhája darabkáját őrizgették, mint kegytárgyat. Ha a családban komoly bajok voltak, elmentünk és elmegyünk a sírjához egy kis virággal és imádkozunk ott. Kedvenc virága az ibolya volt. Magam is több alkalommal fordultam hozzá segítségért és a kérésem meghallgatásra talált.

Én még láttam a kis-Dunát, amikor elfáradva nagyapám megmutatta, hogy gyerekkorában hol fogták ki a szabadulni nem tudó vizát. A gyomrában egy kiskecskét is találtak, ami a part oldalán legelészett és beleesett a vízbe.

Nagyapám elvitt az érdi határba és megmutatta hol szántott a török fogságba esett Szapáry Péter, szamár mellé fogva az ekébe. Megmutatta a szűk cellát a Szapáry pincében, ahol vasrács mögött raboskodott a törökverő hős.

Mindig gyönyörűséggel töltött el, amikor nagyapámék házától a napfelkeltét megfigyeltem. Matta-pusztától jobbra sík volt a föld hosszan, a horizontot nem zavarta semmi. Ha a kert végébe álltam és elég korán felkeltem, a Duna felett látni lehetett a napfelkeltét. A ház nyitott verandáján – déli irányban – volt egy nyitott boltív. Ha a mellvédjére felálltam, láttam a Dunát az ercsi kanyar előtt. Mindent megtaláltam itt, ami szép és kellemes lehet a Földön. Hegy-völgy, gazdag múlt, jó levegő, a gyermekkor szabadsága, az idő végtelensége. Ez hatotta át a gyermekéveimet.

*

Volt egy téli látomásos karácsonyi készülődésünk idején. Ma, amikor a temetőbe megyünk, a faluba levezető egyirányú út (Attila út) előtt volt a Miki-kertje. Télen a verandától el lehetett látni odáig. Karácsony szent napjának délutánján, azt látom, hogy két angyal kinézetű alak visz egy karácsonyfát. Szép hó volt, ember nem járt ott télvíz idején. Mutattam nagyszüleimnek és ők is abban a hitben erősítettek meg, hogy bizony angyalok viszik valahová a karácsonyfát. Az fel sem merült, hogy enyém lenne a fa. Nekem elég volt, hogy láttam az angyalokat.

Nagyszüleim rendszeresen jártak templomba, engem is magukkal vittek. Nagyanyám tanított imádkozni és koromnak megfelelő módon beavatott a katolikus hit alapismereteibe.

Ahogy növögettem, egyre több hasznos feladatot kaptam. A nagy kertből ki volt jelölve egy kis terület nekem, azt én kapáltam, gondoztam. Volt egy kis mák-földem.

Battai tartózkodásomat a szüleim sokszor pár hónapra megakasztották és akkor a szüleimmel Kelenföldön voltam. 1955-ben a lakásunk melletti lakrészbe új lakók költöztek. Kedves, aranyos emberek voltak. Velük élt Márti, a nálamnál egy évvel fiatalabb kislány. Nagyon jókat játszottunk vele. Téli estéken a két család összejött, diafilmeket néztünk. Új világ jelent meg vele számomra. Itt ejtett rabul az Egri csillagok és már volt egy ok, hogy megtanuljak, olvasni. Egyre többet beszéltek a szüleim az iskoláról. Amikor a Bartók Béla úti moziba mentünk - a mai Karinthy Színház épülete az – a mozi és a lakások között félúton épült egy nagy iskola.

Azt mondták a szüleim: „Na kisfiam, jövőre szeptember 1-én ide fogsz járni iskolába." Az iskola pedig szépen épült. El is készült pont arra az időre, mire iskolássá értem.

*

Még nem beszéltem arról a különös vonzalomról, ami a körülöttem élő állatokkal volt kapcsolatos.

Battán az udvarban voltak tyúkok, kacsák, libák, disznók, kecskék, nyulak. Szerettem őket etetni, kitakarítani a helyüket. A kecskéket nyáron kikötni, napközben vizet vinni, aztán hazavezetni őket estefelé. Szerettem nézni, ahogy nagyanyám megfeji. Ott volt a kezemben a kis bögre, amibe nagyanyám a friss, meleg, habos kecsketejet öntötte. Ízlett, nagyon finomnak találtam.

Nagyapám is kedvelte az állatokat, amennyire lehetősége engedte körül is vette magát velük.

Bár iparos szakmája volt, szerette megmunkálni a földet is. Sok gyümölcsfát, szőlőt telepített. Szinte minden élelmiszert, amire a családnak szüksége volt előállítottak. Télen, amikor a kecske teje elapadt, különböző helyekre mentünk tejért. Nagy örömmel mentem nagyapámmal a szomszédos Tildy pusztára (Matta Árpád után Tildy Zoltán tulajdonában volt), ahol akkor egy termelőszövetkezeti csoport működött. Az istállóban sok tehén volt, onnan vettük a tejet. Jó volt a teheneket végignézni. Nagyapámmal megállapodtunk egy tehénnél, ami a többieknél alacsonyabb volt, de formás, tetszetős. Odahaza sokat beszéltünk róla. Nagyapám, hogy a kedvembe járjon felvetette, meg kellene venni a tehenet! Ebben ringattam magam, lesz tehenünk is. Ebben az időben építettek a nagyszüleim egy nyárikonyhát a portára, alatta pincével. Nagyapám 50 éves korára végre saját pincével, saját készítésű borral élhetett.

Dubecz Sándor bácsitól, aki kőműves, kútásó, kútgyűrű készítő is volt és voltak juhai, is vettünk tejet. Szente bácsiéktól is. Ide már csak engem küldtek tejért. Itt a viszonyok szomorúak voltak. Rozzant volt az istálló, szomorúak és morózusak Szentéék. Szemmel láthatóan szegénységben, nincstelenségben éltek.

Abban az időben minden őszön Budapesten volt Mezőgazdasági kiállítás és Vásár. Mióta az eszemet tudom, szüleim és nagyszüleim által minden évben ide elmentem. Persze az állatok érdekeltek jobban. Annyi állat volt a kiállításon, hogy fajtánként egy-egy 100-as istálló adott helyet nekik. Mindet végignéztem, a tehenek közé bementem, megsimogattam, gyönyörködtem bennük. Az eléjük tett széna illata keveredett az állatok jellegzetes szagával és örökre belém ívódott. Kerestem, vágytam utána. Figyeltem a gondozók, tulajdonosok megjelenését, viselkedését, munkáját is. Ehhez fogható örömöm csak édesapám szüleinél lehetett, ahol négy szép tehén volt. A tehenek között éreztem jól magam. Azért kifogások is felmerültek, mert anyám megdorgált, hogy büdös vagyok a tehenektől. Nagyapám meg jelezte, ha felkelnek a tehenek, kitrágyázhatok alóluk.

Minden elmúlik egyszer.

*

Elérkezett 1956. augusztus vége. Egy utolsó hétvégén eljöttek a szüleim értem. Kezünkben mindenféle csomagok voltak és ahogy a kisajtót kinyitottuk nagyanyám könnyes szemmel azt mondta: „Na kisfiam, vége a gyöngyéletnek!" Bizony így is lett. A szép, nagy, új, pirostéglás iskola, középen kupolával elkészült. Fogadta az elsős és a többi osztályokba járó diákokat, többszáz gyermeket.

Iskola és iskola között egy hatéves gyerek még nem tud különbséget tenni, csak jóval később.

Az iskolának volt egy szellemisége, egyénisége és a szigorúság jellemezte. Sajátos drill hálózta be a működését. A tíz perces szünet leteltét éles csengő hang jelezte. Akkor nem volt szabad a tanterembe betódulni, A csengő hosszan szólt. Amíg szólt megmerevedve kellett állni ott, ahol éppen voltunk. Csak ezután lehetett az osztályokba bevonulni.

Elsőben és másodikban a padban hátratett kézzel kellett ülni. Az iskola elhagyása a tanítási nap végén egy ceremónia volt.

A tanteremből ha kijöttünk a folyosóra kettes sorokba kellett állni az osztálynak. Az osztályfőnök velünk szemben állt. A napszaknak megfelelően „Jó napot kívánt" az osztálynak, amit ugyanazzal kellett viszonozni. Az iskola fiúiskola volt, csak fiúk számára. Mellettünk a régi iskolába a lányok jártak. Velük soha nem találkoztunk. Az iskolában volt hittanoktatás. 40-en voltunk egy osztályban, abból 38 hittanos. Hetente egyszer volt és mindig az utolsó órára tették. Hittan óra után kettes sorokba álltunk és „dicsértessékkel" köszöntünk el.

Október 23-án szép napos, őszi idő volt, Az osztályfőnökünk kivitt bennünket a Budaörsi útra sétálni. Séta közben riadtan vettem észre, hogy az uzsonna táskám nincs meg. Szólni sem mertem. Gondoltam majd megtalálom holnap az iskolában.

Másnap reggel apám ment volna dolgozni. Bekapcsolta a rádiót és abban lövések és Beethoven Egmond nyitánya szólt. Közben bemondták, hogy Budapesten az iskolákban nem lesz tanítás. Én az iskolámba csak 1957. január 10-én mentem legközelebb.

Hétvégén már jöttünk anyámmal Battára. Esett az eső, sár és hideg volt. A Kelenföldi pályaudvaron kivágott, lyukas nemzetiszín zászlót tűztek ki. Battán, béke és nyugalom volt. Szüleim november elején érdeklődtek a Százhalombattai Általános Iskolában, hogy ideiglenesen járhatnék-e az elsősök közé? Járhattam. Így lettem én elsős Kelenföldön és Battán is.

Megláttam a különbséget. Battán nem volt minden évfolyamnak külön osztályterme, alsóban összevont osztályok voltak. Harmadikosokkal voltunk együtt. Az elsős osztályban két unokatestvérem Györei János és Würth Ildi is tanult, ez némi biztonságot adott. Itt nem volt drill, sorba állás, nem éreztem magam idegennek, elveszettnek. A tanárnéni se mért fel, mit tudok, mit nem? Figyelembe vette az igyekezetet, hogy iskolába akarok járni akkor is, ha nem lenne muszáj. Voltak egyszerű feladatok, közösen a vöröscsillagokat ragasztóval szépen leragasztottuk.

A forradalom alatt az utolsó napokban Battán elterjedt, hogy bizonyos napon, egy közeli helyen, nagymennyiségű lőszert tárolnak és fel fogják robbantani. Nagyapámék új pincéje védelmi hellyé változott, az egész család éjszakára leköltözött oda. pokrócok, ruhák kerültek a földre és ott töltöttük az éjszakát. Robbanás valóban volt, de hatása nem volt érzékelhető. A gyerekek számára jött a téli szünet. Januártól a Bartók Béla úti Általános Iskolában is megindult a tanítás. Azt, hogy újból battai iskolás leszek álmodni sem mertem volna, mégis bekövetkezett.

Lejegyezte: Szegedinácz Anna

Rácz Laci igaz történetei

ÖTSZÁZAS

Hogy is kezdődött? Sok mindenre ki voltam éhezve, többek közt egy kis szórakozásra is. Ahogy megcsapott a szabadság szele, mindjárt azt kutattam, hová, és kivel. Ja és miből? Ez azelőtt, ifjú koromban nem szokott akadály lenni, bárhová bejutottam, ahol történt valami, pénz nélkül

is. Igaz, hogy bonyolultabb helyzetekben igencsak időigényes volt a megoldás. Koncert, meccs, diszkó, mindig volt ötletem a bejutásra.

Na, de már felnőttem, katonaviselt, komoly ember vagyok. Nem áll jól, ha valahonnan a biztonságiak hajítanak ki, miután rájönnek, hogy átvágtam őket. Az is ciki lenne, ha a lány, akivel bejutok, velem együtt repülne, tehát át kellett térnem a szokásos megoldásra: jegyet kell vennem!

És jött a Queen! Na ezt azért nem lehet kihagyni! A négy szabadságom közül a negyedik, utolsót töltöttem, aminek célja a civil ruha bevitele volt, leszerelés céljából. Hát megjárattam a civil ruhát, mielőtt bepakoltam a katonatáskába. Már régen nem lehet jegyet kapni. Igaz, összesen talán ötszáz forintom van. A többinek valahogy lába kelt. Valami megoldás azért csak van!

Ragyogóan sütött a lemenő nap a Népstadion felett, mikor kiértünk a helyszínre az egyik barátommal, aki történetesen egy lány. Neki van pénze, Ő a megoldás! Próbáltunk jegyet szerezni a nepperektől, de már nekik sem volt. Jött a szikra, és elkezdtünk kiabálni: „Jegyet veszek!” Néhányan ránk sem hederítettek, és voltak olyanok, akik láthatóan hülyének néztek. Egyszer csak, megjelent egy már messziről is lúzernek kinéző fiú. Félénken és halkan megszólított bennünket, és azt mondta, amit remélni sem mertünk.

- Nekem van két jegyem, eladó. Nem jött el a barátnőm. - Isten áldja a csajt, gondoltam magamban.

- És mi az ára?

- Amennyiért vettem.

- Te egy csoda vagy öcsém! - és kifizette a leányzó a jegyeket. Akkor még volt akinek megértem ennyit.

Igen ám, de ez még katonakoromban történt. Most meg már két héttel idősebb vagyok, és jegyünk is van. És most is egy barátnővel vagyok, csak egy másikkal. A fellépő sem olyan nagy szám, Rod Stewart, nem is a Népstadion, csak az MTK stadionja. De a buli jó, és jó sokáig tart.

Az utolsó busz és a vonat is elindult. Kék busszal kitujáztunk Budatéténybe, oda ahol ma a szoborpark van. Csend és sötét, mivel már elmúlt éjfél, sehol egy autó. Egyszer csak, megjelent egy pár lámpa, jó nagy sebességgel közeledett. Próba szerencse, el kezdtünk integetni. Ahogy észrevett, már satuzott is, megállt. Egy taxi! Na erre nincs pénzünk. Odaléptem, hogy megköszönöm, benyitottam.

- Hova mentek?

- Százhalombattára, de nincs pénzünk.

- Nem baj, gyertek csak! - és elhozott haza. A Halom előtt tett ki, mert abban reménykedtünk, hogy nyitva van. Nyitva is volt, mert akkor még ez a város nem volt olyan virsli, mint manapság. Búcsúzóul, miközben sűrű hálálkodások közepette, elköszöntünk, még adott egy ötszázast, hogy igyunk valamit az egészségére. Ittunk! Persze, hogy ittunk!

A következő koncerten már előre elittuk az ötszázast, meg még néhányat. Így hamarabb sötétedett mint a múltkor, olyan hatóra felé, de csak nálam. Igaz nem is lánnyal mentem a Motörhead koncertre. Ez lehetett a hiba, mert az előző két koncerttel szemben erről semmilyen emlékem nem maradt. Amire feleszméltem, a stadion szép zöld gyepén feküdtem néhányadmagammal, és körülöttünk már szedték a szemetet. Eltelt némi idő, hogy rájöjjek arra, tulajdonképpen, hol is vagyok. Na ez volt az az eset, mikor végig ott voltam egy koncerten, de az együttest csak évekkel később láttam először.

Na, tehát ilyenek is előfordultak velem. Lehet, hogy ezek a történetek nem is olyan nagy számok, és nem örvendenek olyan nagy érdeklődésnek, mint némelyik jobban sikerült fogalmazás. Viszont szeretném a nagyérdeműt emlékeztetni arra, hogy az általam elkövetett ízlésrombolás nem irodalmi alkotás. Inkább csak egyfajta korrajz, miben elsősorban utódainkat szeretném első kézből tájékoztatni a mi időnkről.

MICSODA VEGYES TÁRSASÁG!

Nem szeretnék tudálékosnak látszani! Sőt bevallom, hogy nem tudok többet a battai nemzetiségekről, mint bárki más. Az ugye közismert, hogy a település újraélesztése a betelepülő szerbekre hárult. Az 1600-as évek végén, majd az 1700-as évek elején Szerbiából települtek be családok: Csupicsok, Popovicsok, és még sok szerb család. Időközben a felvidékről magyar telepesek csatlakoztak az új honfoglalókhoz.

Az 1800-as évek közepére olyan felefele volt a magyar és a szerb nemzetiségűek aránya. Óhatatlan volt, hogy minden különbségük ellenére keveredtek egymással. A XX. század viszonylag nyugalomban érkezett el, na aztán az 1910-es évek vihara ebben a picinyke faluban is meg-

bolygatta az életet. Jött az első háború, és vele a nemzetiségi felfordulás. A férfiak bevonultak a magyar, vagy a közös hadseregbe. A szerbeknek szerbekre kellett tüzet nyitni, így nem tudták melyik ujjukba harapjanak. Aztán voltak már olyanok is, kik szerb nevük ellenére már teljesen magyarnak vallották magukat, így nyugodt lelkiismerettel lőtték ki a pópát a templomtoronyból, mikor az tüzelt rájuk.

Vége lett a borzalomnak, és néhány a szerb családok közül visszatelepült Szerbiába. Battán inkább azok maradtak, akik vagy vegyes származásúak voltak, vagy vegyes családban éltek, és voltak olyanok is köztük, akik már megszokták ezt a hazát, és a világért sem hagyták volna itt. Szóval itt voltak a magyarok, és a szerbek, és jöttek még mások.

Falunkba került néhány orosz hadifogoly, akiket kihelyeztek családokhoz, munkára. Aztán volt olyan, aki akkor sem ment vissza szülőhazájába, amikor erre lehetősége nyílott. Ilyen ember volt Daniló bácsi, akit mindenki Orosz Danilónak nevezett, jelezve azt, hogy nem a vele azonos nevű szerbek közül való. Őt a háború fújta erre a vidékre, és olyan jól érezte magát, hogy itt is temették el hosszú élete után.

Aztán jöttek bolgárok, bolgárkertészek, általában fiatal férfiak, akik az ötszáz éves török uralom megszűnése után indultak el a Duna vonala mellett, munkát keresni. Nagyon nagy munkabírással és szorgalommal megáldott emberek. Apró pici parcellákon munkaigényes növényeket termesztettek, nagy sikerrel. Közülük is került a mi kis falunkba legalább egy. Legalábbis én egyet ismertem Sztoján Gyurka bácsit. Remélem a nevét jól írtam le, de meg is kérdezhetném unokatestvéremet, aki Gyurka bácsi unokája. Gyurka bácsi szülei Bulgáriából jöttek, itt települtek le, és teremtettek meg mindent aprócska földjükön. Feleséget Gyurka bácsi a Csepel sziget csücskéből hozott magának, akit mindenki csak Város néninek ismert. Az öreg egyik keze nem volt teljesen ép, ennek ellenére, reggeltől estig gyomlált, kapált, és minden héten ment a piacra, árulni. Város nénit nagyon szerettem, már nagyon öreg volt, mikor még nap mint nap behívott kávéra, ha a busszal hosszabb kiállásom volt a téglagyárnál.

Úgy telt a gyerekkorom, hogy nagypapa Radivoj bácsihoz ment kabátot varratni, Szeramfila nénihez mentünk zöldségért, ha nem volt otthon, Döfi bácsihoz, aki egyébként Radován volt, mentünk fuvarért. Aztán ott volt még Bajront, a szerb pap, meg Boró bácsi, akinek felesége nagymamám unokatestvére volt, Kozárovics Tómó, aki nagybátyám barátja, és Mitrus bácsi, aki nagypapám utolsó álmában is szerepelt. Tehát az, hogy ki szerb, és ki bolgár vagy magyar a mi világunkban nem jelentett semmit, hiszen nekünk ez olyan természetes volt, mint levegőt venni. Bírták is egymás nyelvét, nagymamám még jól beszélt szerbül, dédanyám öregkorára, mikor már elérte a demencia, már csak szerbül beszélt.

Mikor a második háborúban az átvonuló oroszok nagyapámat el akarták vinni, a mama aki nem volt kis darab asszony, grabancon fogta a puskás orosz katonát, és felkente a falra. Szerbül jól elküldte erre meg arra, az orosz szorult helyzetében csak annyi tudott mondani, hogy „Jaj mamka! Bozse!” - majd, miután lekerült a falról, lemondott nagyapámról. Legalábbis így szól a családi legenda. Anyu még értett valamit, én már csak nagyon keveset, pedig sokat segített volna.

Azt mondják, Trianonban a magyartól nem csak országa kétharmadát vették el, hanem azt a tudást is, amit a szomszédok nyelvének ismerete jelentett. Ez így van a mi, határoktól messze eső kis falunkban is.

Ars Sacra

XVI. Ars Sacra Fesztivál

2022. szeptember 17-25.

Kiáltok az Úrhoz!

Egy sokszínű koncert a békéért és lelkünk megerősítéséért

Időpont: **2022. szeptember 20. 18:00**

Helyszín: **Szent István templom**
2440 Százhalombatta, Szent István tér

Fellépnek:

László Attila (előadóművész) és a

Noé Bárkája Zenekar

Spirit együttes

Pitti Katalin (Liszt Ferenc-díjas operaénekes)

Kilin Ildikó (színművész)

Hegedűs Valér (zongora- és orgonaművész)

Szebelédi Zsolt (dobos, énekes dalszerző)

Tolcsvay Béla (Kossuth-díjas zeneszerző, énekmondó)

Műsorvezető:

Horányi Eszter

„Úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket.” (Jn 13,3)

Minden program ingyenes.

Esztergom-Budapesti Főegyházmegye · nka · Magyar Művészeti Akadémia · Miniszterelnökség · Betlehem Gárda

Történetünk története

Historia Domus – Perjés Béla plébános feljegyzései (folyt.)

1963.

JANUÁR 1.

Újesztendő napja. Idén fordítottja volt a szokásoknak. Este látogatottabb volt a templom, mint újesztendő napján. Úgy látszik nagyon lelkesen búcsúztatták híveim az Ó esztendőt.

Este 5-6 óra felé erős havazás indult meg és hóval borította be a földet. Délelőtt kereszteltem a kis Gajárszki Gábort, Szegedi András unokáját. Ebéden ott voltam náluk. Hát bizony nagyon szomorú, mikor vallásos édesapának – kevésbé vallásos mamának – már a gyermekei nem vallásosak. Milyen aranyos, jó gyermek, főministráns volt Szegedi Miska, egyik legbuzgóbb kislány Juci – s ma már jóformán egyik sem jár a templomba.

Élet és Tudomány – január

MAGAS KÉMÉNYEK (részlet)

„Magyarország legmagasabb kéménye – ez egyben a világon a harmadik legmagasabb kémény – most épül a Dunai Hőerőmű részére Százhalombattán. A vasbeton szerkezetű kémény 200 méter magas. Mintegy 176 méteres törzsrésze csúszózsaluzattal készült. November végén befejezték a vasbeton rész építését, és most a belső hő- és savszigetelésen dolgoznak.”

JANUÁR 2.

Érd-Parkvárosban voltam. Pap és a szószék c. tartottam előadást. Németh István esp. pedig lelki megújulás címen elmélkedést. Úgy látjuk, hogy az érdi területre is várnak, mert Balogh Bandi az eddigi esperes „tartós betegszabadságon van”, Németh István magas vérnyomással kínlódék.

Beadtam az 1963. évi költségvetés és az utolsó évnegyed jelentését. Sikerült az esp. úrtól 22 darab Hozsannát szereznem. Nagy szükségünk van imakönyvre a faluban.

JANUÁR 4.

Első péntek. Ilyen kevesen talán még soha sem voltak. 60 áldozó. Pedig reggel 7 órakor a faluban miséztem, d.u. 4 órakor Franciskapusztán, és este 6 órakor a faluban litániát. Mind a három alkalomkor van gyónási és áldozási lehetőség! 1951-ben 180 körül volt az elsőpéntekesek száma, igaz csak egy alkalommal! Az is igaz, hogy egész nap szinte zuhogott az eső, olvadás is volt. Franciska felé kezd járhatatlan lenni az út.

JANUÁR 6.

Házkeresztelésre kb. 42 házat jelentettek. Eső, olvadás. Ilyennek még nem láttam a falut. A jeges föld felett vízesés szerűen folyott a víz az utcákon keresztül. Franciska pusztán pedig kész tenger fogadott.

FEBRUÁR 2.

Gyertyaszentelő B.A. ünnepe. Reggel 8 órakor Franciskán miséztem, este 6 kor a faluban. A tanácsolt ünnepek egyre lélektelenebbek. Az esti Gyertyaszentelési mise azonban elég szép volt.

FEBRUÁR 27.

Hamvazószerda. A hétköznapokon is egyre kevesebben vannak. Balázsoláson is kevesen jelentek meg.

MÁRCIUS 21-24.

Nagyböjti lelkigyakorlat. A lelkigyakorlat a szokott módon zajlott le. A lelkigyakorlatot J. János Érd-Ujfalui plébános tartotta, tekintettel arra, hogy most került ide és már egy nagyon szép, sikeres lelkigyakorlatot tartott is a faluban. A deportatio jelei már mutatkoznak a lelkigyakorlatokon. Van egy kis hűséges sereg, amely igényli és hűségesen kitart, de nagy része a hívóseregnek közömbös és igénytelen a lelkiek terén.

ÁPRILIS 14.

Elég korai Húsvét. Hüvös idő, de a szertartások minden zavaró momentum nélkül zajlottak le.

JÚNIUS 9.

Szentháromság tanai napja. A mai napon volt az elsőáldozás. Számuk 39.

JÚNIUS 21.

XXIII. János pápa halálával megüresedett poziciót Montini bíboros személyével töltötték be, aki VI. Pál pápa néven lépett a trónra. A jóságos János pápa, a nagy reformer uralkodása után a nehéz helyzetek, zsinat stb. megoldása vár rá.

FEKETE FÜST RÓMÁBAN

Róma, június 20.

Lapzártakor jelentik: Fekete füst jelent meg a Sixtusi Kápolna felett. A konklávén résztvevő bíborosok első két szavazása tehát eredménytelen volt.
A bíborosok tegnap 17 óra 30 perckor zárkóztak be a konklávé kívülről lepecsételt ajtói mögé. A hagyományos szokás szerint fáklyafénnyel vonultak be a Vatikánnak erre a célra elkerített övezetébe, ahol minden bíborosnak külön cellája van, a Sixtusi kápolnában pedig kis trónszéke. Annak, aki pápa lesz, ötvennégy szavazatot kell kapnia.
A konklávé csaknem teljes, a Szent Kollégium 82 tagja közül 80 jelen van. Ma délelőtt is a legesélyesebb jelöltek Montini, Lercaro és Urbani bíborosok. Vatikáni körökből szerzett értesülések szerint XXIII. János pápa is Montinit, Urbanit, valamint Agadzsanjant szerette volna utódjául.

JÚNIUS 30.

VI. Pál pápa megkoronázása.

JÚLIUS 3.

Petri Soma osztálytársamat temettem a Rákoskeresztúri temetőben. Trombózis. Hivatalában esett össze.

OKTÓBER 20.

Megkezdődött a hitoktatás. Amennyire szerettem hitoktatni, annyira iszonyodom a hitoktatás megkezdésétől. Idén sem engedélyezték azt az Erőműnél. Papoknak,

négereknek, kutyáknak tilos a belépés. Alig lehet összeállítani az órákat, hogy az oktatás megkezdődjék.

DECEMBER 12.

Megkezdődött a szokásos adventi lelkigyakorlat.

DECEMBER 31.

Szokásos számvetés, lelkipásztori statisztika. Szentáldozás 11.218, szentgyónás 4.320, keresztelés 29, házasság 8, temetés 9. Anyagiakban már lassan rendeződnek az ügyek. A 25.000 forintos kölcsönből már csak egy év 5.000 forintos törlesztés van hátra.

A lelkiélet lassú sorvadása itt is megkezdődött. Persze ennek sok reális alapja van: a falu széttelepült, Dunafüredet elvágták a falutól, az Erőműben sok a munkalehetőség, mindenki dolgozik a faluban. Asszonyok, öregek is. Így hétköznap nem tudnak templomba járni.

1964.

JANUÁR 1.

Ez évben csak a legfontosabb eseményeket rögzítem, inkább rövid összefoglalása. Érdekes év egyénileg: az utazás éve!

FEBRUÁR 27.– MÁRCIUS 1.

Szomolányi Miklós nagykőrösi plébános tartotta a nagyböjti lelkigyakorlatot. Tartott ő már itt 8 napos missziót is. Nagyon megszerették a hívek. Szépen megjöttek.

ÁPRILIS 22.

Nagyheti szertartások a megszokott módon és szépen zajlottak le. Meghirdettem az elsőáldozási oktatások megkezdését is.

Feltámadási körmeneten nagyon szépen vettek részt.

MÁJUS 10.

Ma volt az első szentáldozás napja. 29 gyermek járult első szentáldozáshoz. Nagyon szépen sikerült.

MÁJUS 12.

Kedden indultam el egy hónapos külföldi utazásra. Belgiumban és Franciaországban jártam. Franciaországban! Lourdes, Lisieux, Párizs voltak az állomások. Itt csak egy hétig tartózkodtam. Belgiumban minden nagyobb várost meglátogattam.: Brüsszel, Leuven, Gent, Oostende, Liege, Antwerpen. Testvérbátyámmal, Perjés Patrik karmelita atyával jártam a külföldi utat, akivel 17 éve nem találkoztam. Távollétemben Dömötör István apát, nyug. plébános helyettesített.

Június 15-én tértünk haza. Plébániánk kedves vendége lett egy hónapig Patrik bátyám. Itt tartotta ünnepélyes ezüstmiséjét is június 28-án, búcsunk napján. Azt hiszem, hogy úgy nekem, mint híveimnek felejthetetlen emlék lesz.

(…)

NOVEMBER 22.

Adventi lelki gyakorlat. Dombi Ferenc halásztelki lelkész tartotta igen nagy sikerrel.

DECEMBER 31.

Szilveszteri beszámoló. Nagyon érdekes év. Mindenért fizetni kell, kis boldogságért is. Nagy szenvedéssel. Amilyen kedves, boldog volt az év első fele, olyan nehéz, keserves, fájdalmas a második fele.

No de így volt mindig e világi élet: keresztelés 34, halál 26, házasság 7, szentáldozás 9730 (1951-ben 17.000!). Betegnél(?) 28 esetben voltam. 150 Új Ember naptár fogyott el.

A megjelentetéshez köszönjük a százhalombattai Római Katolikus Plébánia együttműködését és segítségét. *(A szerk.)*

Köszönjük a szöveg digitalizálásában nyújtott segítséget Tornai Boglárkának.

Lehoczki Zsuzsanna

Helytörténeti kalandozások

Százhalombatta birtokosai

A Száraz-Rudnyánszky család

Batta ugyan a 15. században a Paksy-család birtokában volt, de a török hódoltság alatt a család gyakorlatilag elvesztette birtokjogát.

Száraz Györgyről szinte semmit nem tudunk, a teljes ismeretlenségből jelenik meg a történelem színpadán. Sem szüleiről, sem eredetéről nem tudni semmit. Házasságága a Paksy-örökös Daróczy Katalinnal mindkét fél számára előnyös volt. Daróczy Katalin egy gyakorlati, jogi és gazdasági ismeretekkel rendelkező férjet nyert, Száraz György felesége révén pedig birtokokat, a házasságába ugyanis semmi ingatlanvagyont nem hozott. A birtokok gyéren lakottak, és gazdaságilag rosszul felszereltek voltak, így alig jövedelmeztek. Mindez Száraz György kezén gyorsan változott, felvásárolta vagy visszaperelte a Paksy-birtokokat, a birtokok tulajdonjogát megvédte a támadókkal szemben, és azokat jövedelmező állapotba hozta. Így történt Battával is, melyet 1731-ben visszavásárolt Illésházy Miklóstól. Száraz Györgyöt III. Károly király, mint királyi személynökét a királyi háznak tett szolgálata jutalmául 1731. április 27-én bárói rangra emelte.

Báró Száraz György fia, Tamás halálával fiú ágon a család kihalt. A családfő 1732-ben bekövetkezett halála után a birtokok először özvegyére, majd annak halála után a legidősebb lányára Száraz Juliannára szállt, aki az 1773-ban szintén báróságot nyert báró dezséri Rudnyánszky József felesége lett.

Rudnyánszky József Nyitra megyei kisnemesi családból származott, emelkedését rokonának, Grassalkovich Antalnak kívánságára kötött házasságának köszönhette, bár házassága nehézségekkel indult. A 17 éves, Száraz Julianna anyja Daróczy Katalin akarata ellenére ment hozzá a kisnemes Rudnyánszkyhoz, ezért anyja minden támogatást megvont tőlük, a szerény hivatalt viselő Rudnyánszy pedig épp csak el tudta tartani feleségét, még cselédre sem tellett. Anyósa, Daróczy Katalin 1743-ban bekövetkezett halála után – bár maga Száraz Julianna is tehetséges gazdálkodó volt – átvette neje birtokainak kezelését, amit a tétényi kastélyból irányított.

A birtokokat – így Battát is – folyamatos beruházásokkal tette gazdaságosabbá: ösztönözte a betelepüléseket és egyre több műveletlen földet vont művelés alá. 1768-ban hat tót családot, valamint Pusztazámor és Sóskút községekből szerbeket telepített be Battára.

A házaspárnak 15 gyermeke született, azonban az 1780-as években saját fiaikkal kerültek konfliktusba: Elek, Ignác és György elhagyták katonai rangjukat és hivatalukat, és főúri életet élve tetemes adósságot halmoztak fel. Egy esetben Ignác kilopott egy iratot a családi levéltárból, melyet csak 70 arany ellenében volt hajlandó visszaadni az apjának – ezek az iratok fontosak voltak a folyamatosan zajló birtokperek miatt –, más esetben pedig apjuk betegségére hivatkozva próbálták megszerezni a birtokok feletti ellenőrzést, és legfőképp a családi vagyont. Rudnyánszky József 1788-ban bekövetkezett halála után anyjukat „beszámíthatatlan elméjűnek” tűntettek fel, hogy megkaphassak örökségüket. Végül királyi határozattal visszahelyeztek birtokaiba az édesanyát, aki viszont mindent igyekezett bérbe adni.

A nagytétényi Száraz-Rudnyánszky kastély

1798-ban meghalt Száraz Julianna. Halála előtt három részre osztotta birtokát és a nagytétényi kastélyt. Az egyik harmadot Szentgyörgyi Horváth Zsigmond „testőr, udvari tanácsos, királyi asztalnok” kapta, aki Száraz Julianna ügyvédje volt. A másik két harmadot oldalági rokonok kaptak: a Nedeczky es a Mondbach család.

Forrás:

Fekete Nagy Antal: A báró Rudnyánszky-család levéltára. In: Levéltári Közlemények 11. (1933)

Százhalom

2022. SZEPTEMBER

29 HÉTFŐ Beatrix, Erna	5 HÉTFŐ Viktor, Lőrinc, Ofélia	12 HÉTFŐ Mária, Irma	19 HÉTFŐ Vilhelmina, Januáriusz, Dorián	26 HÉTFŐ Jusztina, Kozma, Damján
30 KEDD Rózsa, Félix, Letícia	6 KEDD Zakariás, Beáta	13 KEDD Kornél, János	20 KEDD Friderika	27 KEDD Adalbert, Vince
31 SZERDA Erika, Bella, Arisztid	7 SZERDA Regina	14 SZERDA Szeréna, Roxána	21 SZERDA Máté, Mirella, Jónás	28 SZERDA Vencel, Salamon
1 CSÜTÖRTÖK Egyed, Egon, Noémi, Tamara	8 CSÜTÖRTÖK Mária, Adrienn	15 CSÜTÖRTÖK Enikő, Melitta	22 CSÜTÖRTÖK Móric, Tamás	29 CSÜTÖRTÖK Mihály, Gábor, Rafael Mirabella
2 PÉNTEK Rebeka, Dorina, Renáta, Ingrid, István	9 PÉNTEK Ádám, Péter	16 PÉNTEK Edit, Ciprián	23 PÉNTEK Tekla, Líviusz, Ila	30 PÉNTEK Jeromos, Honória, Hunor
3 SZOMBAT Hilda, Gergely	10 SZOMBAT Nikolett, Hunor, Miklós	17 SZOMBAT Zsófia, Róbert	24 SZOMBAT Gellért, Gerda, Mercédesz	1 SZOMBAT Malvin, Teréz
4 VASÁRNAP Rozália, Róza, Ida	11 VASÁRNAP Teodóra, Jácint, Igor, Helga	18 VASÁRNAP Diána, József	25 VASÁRNAP Eufrozina, Kende	2 VASÁRNAP Petra, Örs